

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

Aus den Forschungsarbeiten der Mitglieder des Ungarischen Instituts und des Collegium Hungaricum in Berlin. Dem Andenken Robert Graggers gewidmet, Herausgegeben vom Bund der ehemaligen Instituts- und Collegiumsmitglieder. Berlin, 1927, 8° 264 l. — A kötet C. H. Becker, Klebelsberg Kunó gróf és Magyary Zoltán bevezető cikkei mellett a köv. tudományzakot ölel föl: Philosophie, Philologie, Volkskunde, Naturwissenschaften. Munkatársai között a berlini egyetem két professzora és a turkui egyetem egy tanára is szerepel.

Jakubovich Emil: *Az ambrasi gyűjteményből való-e Béla király névtelen jegyzőjének kódexe?* H. n., é. n., 8° 18 l.

Szentek Legendái. Régi és új legendás könyvekből fordította és összeállította Dr. Révay József. Az előjáró beszédet írta Dr. Leopold Antal prelátus kanonok, esztergomi egyházmegyei főtanfelügyelő, Franklin-Társulat. Bp. é. n. XVI. 456 l. — A Szentek Legendáinak ez a legjobb magyar fordítása szakavatott philologus munkája. Eredeti latin szövegek alapján készült a fordítás. Kétségtelen, hogy az ilyen munkák kiadása nagy philológiai ismereteket is kíván s Révay személye nekünk erre elegendő biztosíték. Az előjáró beszéd fejtegeti a szentek tiszteletének jelentőségét s a róluk szóló legendák olvasásával járó bőséges lelki hasznot. A Szentek Élete a legelterjedtebb könyv a Biblia mellett... Az első feljegyzések még a római korból valók: ezek az Acta Martyrum és az Acta Sanctorum c. gyűjtemények. A későbbiek közül legnevezetesebb Voraginei Jakabé. A Szentek Élete tudományos kiadásának nagy munkája Heribert Rosweyd, Bolland János és Henschen Gottfried nevéhez fűződik. Az ő megkezdett munkájukat a Bollandisták folytatták; eddig 69 kötet jelent meg. Nálunk az első rendszeres gyűjtemény Temesvári Pelbárttól való. Maga a fordítás utánzása a XVI. századbeli bibliafordításainak stílusának. Vallási irodalmunkban minden hitfelekezetenél örökös polgárjogot nyert ez a stílusforma, melyet még a régi bibliafordítások új kiadásaiiban sem küszöbölhetünk ki. E stílust a fordító sajtóságszörénddel és mondatkapcsolással, szenvedő és félmult alakokkal, a feltételes módnak jelentő és felszólító mód helyett való használatával, valamint az annakokáért, annakelőtte, minekutána, vagyon (= van), leszen, hahogy, nehogy, hászen, hívságos, ötet, két emberek, minden tudományok stb. szók és kifejezések alkalmazásával éri el. Nagy kár, hogy a fordító nem jelölte meg pontosan, hogy az egyes legendák latin szövege melyik gyűjteményében található. E helyeket, ha máshol nem, legalább a tartalomjegyzékben zárójelben kellett volna megneveznie és megjelölnie. A könyv díszítése Jaschik Álmos festőművész munkája.

(Szegekl.)

Juhász László.

Horváth János: *A magyar irodalmi népiesség Faludtól Petőfig.* Budapest, M. T. Akadémia, 1927, 8°, 390 l. — A régen beigért, hívei által annyira várt irodalomtörténeti szintézis egy részét adja ebben a könyvében a szerző, nem okozva csalódást azoknak, akik annyi reményt fűztek hozzá: csak azt sajnálja az ember, hogy még csak ennyi van meg az egész szintéziséből. Pedig valóban ez az, amire a magyar irodalomtudomány legégetőbb szüksége van. Ahogy Horváth János mondja: „összefoglalás megkísérlése nélkül sosem jutnánk el a további teendők világos kijelöléséig”. Ez a valóban szintetikus mű nemcsak magában a tárgyul választott irodalmi körben kísérli meg az összes összefüggések földerítését, az összes fejlődési szálak kibogozását, hanem föltárja az irodalom kapcsolatát háttérével is, a korrall, amit oly módon hoz elénk Horváth János specifikus módszere, hogy publikum és irodalom állandó egymásrahatásának vizsgálatát tűzi ki főadatául. Ilyképen az irodalmi kutatás messze túl terjeszkedik a szűk értelemben vett irodalom keretein. Ez az expanzió különösen tanulságos jelen esetben, amikor Horváth az irodalmi népiesség fogalmát erősen kibővíti és benne tulajdonképpen a magyar szellemnek egy állandó tendenciáját vizsgálja: a „hagyománymentő” törekvést, amint ő nevezi. Horváth felfogásában a novum abban van, hogy szerinte a magyar irodalmi népiesség csak igen kis részben ered a XIX. század demokratikus megmozdulásából, melyből eddig származtatták, —

hiszen csírájában már a XVIII. században megvolt, nevezetesen Faludinál. Nem származik továbbá — szerinte — a magyar irodalom népdal-kultusza a Rousseau-Herder-féle természethez való visszatérésből, mert bár ez is színezőleg hatott kifejlődésére, a herderi gondolatot hazánkban csak az igen kevés művelt emberek, mint Révay vagy Kölcsey, fogták fel teljes esztétikai jelentőségében. Horváth szerint az irodalmi népiesség a magyarság ön-megőrző vágyából táplálkozott, abból a vágyból, mely Apor Péternek inspirálta volt a *Metamorphosis Transsylvaniae*-t. A magyar népirodalomban szerinte nem a népen, mint társadalmi osztályon van a hangsúly, mint hasonló külföldi mozgalmakban, — a magyar költő azért folyamodott a néphez ihletésért, mert benne látta a gyökeres ősi igaz magyar tradíciók örét akkor, amikor a felsőbb osztályok már idegen szellemiség hatása alá kerültek. A magyar irodalom, valamint a magyar szellem története két poláris ellentét között fejlődik folyton tovább, amint azt napjainkban is látjuk: a mozgékonyabb magyarság egyre keresi a nyugati szellem új vívmányainak honunkba való adaptációját, miközben a magyar faji tradícióktól sokszor messze eltávolodik. Ezzel szemben egy másik rész — a magyarság nehézkes éreje talán — ragaszkodik mindahhoz, amit őseitől örökölve, gyökeresen magyar-nak érez. Ennek a nehézkes érenek történetét látja és írja meg Horváth János a magyar népies irodalom történetében, egészen addig a pontig, amíg a polaritás feloldódott a klasszikus magyar költészet nagy szintézisében, Petőfiben és Aranyban. A népies költészetben a nemzet „örleke“ kereste a maga hangját, idők viharában, mondja Horváth, szép Berzsenyi-alluzióval. Nem lehet említés nélkül hagynunk a könyv csodálatos magyar nyelvét, mely Horváth Jánost ismét, mint a magyar próza egyik legnagyobb művelőjét, mutatja be. Mondatainak mélyzengésű numerozitásában, különösen az elején, a legjava magyar tradíciók. Kölcsey prózája, Arany mondatfűző ritmikája kísértenek, a nemzet örleke iltózik ezekbe a nehézveretű mondatokba.

Szerb Antal.

Méhely Lajos: *Az okszerű népesedéspolitikai élettudományi alapja*. Bp., 8°, 18 l.

Boldog Margit legendája. A XVI. századi szöveget mai nyelvre átírta és tájékoztatóval ellátta Baros Gyula. Bp., 1927. 12°, 186 l. — „Czuczor Gergelytől kezdve Aranyon át egész Ady Endréig, sőt szinte napjainkig, lépten-nyomon találkozunk oly művekkel, melyekben a művészi készség az ő csodás lényé szellemi érintésére öltött szárnyait“. Egy aktuális részlet a legendából: „Mikoron a cseh király látta volna Szent Margit asszonyt, legottan a cseh király meg fogadtaték Szent Margit asszonynek szépségében, mert vala igen szép szűz testtel, jóllehet condrás hitvány öltözettel, de szebb vala hittel és ájtatossággal. Anynyira ragadtaték el cseh király Szent Margit asszonynek szépségében, hogy ő magát és országát és minden ő tehetségét országával együtt Béla királynak akarátja és szerzése alá hagyá, csakhogy Szent Margit asszonyt öneki feleségül adja“.

Marót Károly: *A költészet lényege és formája*. Kny. a Budapesti Szemle 1927. évf.-ből (207. k., 242—268. l.). — A tanulmány (v. ö. Széphalom Könyvtár 2 : 3. l.) előbb a makacs hibákat pontozza ki, melyeket a racionalisztikus-evolúciós fertőzet követett el velünk a lelki élet — elvben oszthatatlan — jelenségeinek sematikus szétválasztásánál. Azután pozitíve igyekszik a szellemi alkotást olyan tudatállapotfajtákból levezetni, melyeket pillanatnyilag potenciálisra csökkent gondolatosság mellett jellegzetesen disszociatív és eksztatikus vonások határoznak meg. Ilyen tudatállapotokból jön létre a költészet is, valahányszor az élettényeg — az életalapnak a gondolati készségnél relative magasabb biológiai érvénye folytán — ritmikus életvonásait megőrizve mehetett át egy „modern“ gondolatossá (logikus) tudatállapot tökéletes kifejezésformájába. A megtévesztő látszat, hogy a költészet „evoluál“, onnan ered, hogy a sublogikus-költészeti lényeg psychogenetikai támadása apriori csak fejlődésnek alávetett gondolati (logikus) formákban historizálódhatik. Valójában ezen a téren időrendbe fixálható haladás legfeljebb annyiban forog fenn, hogy amint egy bizonyos kulturkörben — épen a szellemi alkotások halmozódása folytán — a kifejezőkészlet meggyarapodott, a költészet is, az apriori lyrico-dramatikus lényegkipattanások helyett jobban fogja

ambicionálni az apotiori „szavas“ (epikus) tendenciájú nyilvánulásokat: eredetéhez képest igyekezni fog a minél elevebb életet összeegyeztetni a minél mélyebb gondolatiság igényeivel. Így látta Nietzsche is a görög költészet valóban példátlan jelentőségét abban, hogy ennek a költészetnek esetében borul a leg-símább felszín a legborzasztóbb mélységre.

Dr. Elemér Hantos: *Das Kulturproblem in Mitteleuropa*. Stuttgart. 1925, 8° 46 l. — Hantos Elemér, aki több jeles munkában foglalkozott Középeurópa gazdasági problémáival, ebben a füzetben Középeurópa kulturális problémáját vizsgálja. Kifejti, hogy Középeurópa minő értékeket szolgáltatott a történelem folyamán az emberiség kulturája számára és megállapítja, hogy Középeurópa kulturájának sajnálatos hanyatlása egyetemes szempontból is minő veszteséget jelent. Találóaan mutat rá a hanyatlás speciális okaira, melyek közt az óriási hadügyi és a kés államokban természetszerűleg aránylag nagyobb közigazgatási kiadások mellett nem utolsó szerepet játszik az, hogy Középeurópa lakosságának 30-nál több %-a mint nemzeti kisebbség él, melynek kulturáját a többségi nemzetek a birtokukban levő államhatalommal kíméletlenül üldözik. Az orvoslás módját a középeurópai nemzetek közeledésében látja s ennek előkészítésére egy Középeurópai Intézet felállítását javasolja, mely minden supermáciára való törekvést lehetőleg kizárva, az államok függetlenségének legteljesebb biztosításával szolgálná a kibékülés és közeledés ügyét. Hantos szép elgondolása — sajnos — nem mindenben talál reális alapokra. Az a Középeurópa, mely a multban olyan jelentős kulturszerepet játszott s az ő Középeurópája — különösen ha ez esetleg még Németországot sem ölelné fel — nem azonos. Magyarország és Ausztria Lengyelországgal és a kisentente államokkal, ha gazdaságilag egymásra vannak is utalva, nem alkot kulturális egységet. Nekünk nem arra kell törekednünk, hogy balkáni népekkel lépünk kulturális közösségbe, hanem, hogy minél szorosabban bekapcsolódjunk a nyugateurópai nemzetek kulturális életébe. Nagyon igaz, hogy Középeurópában, mely legtöbbit szenvedett s ahol a hanyatlás — nemcsak a háború, hanem a békeszerződések következményeként is — legnagyobb, minden nemzet közös érdeke a megértés s ezen a területen nem szabad, hogy az államok egymás gyengítésére használják erejüket. Hantos a kulturális közeledéssel ezt a célt kívánja szolgálni, a kulturális közeledésben a gazdasági és politikai közeledés útját látja. Nézetem szerint ezt a közeledést nehéz volna kulturális téren megindítani. A kulturális közeledésnek bizonyos érzelmi előfeltételei vannak, melyek ma nem forognak fenn. Ezek a gazdasági téren kevésbé játszanak szerepet s így a közeledés gazdasági téren könnyebben megindítható. Itt viszont nagy akadály Középeurópa viszonyainak Hantos által is kiemelt bizonytalanság és átmeneti jellege; ez a bizonytalanság a gazdasági fellendülést szinte lehetetlenné teszi. Ezért először ezt a bizonytalanságot kell megszüntetni s a függőben lévő politikai kérdések megoldásával olyan állapotokat teremteni, melyek Középeurópa nyugalalmát évtizedekre biztosítani tudják. Ez az első lépés, ezt a gazdasági, kulturális és politikai megértés, melyre minden nemzetnek egyforma szüksége van, bizonyosan nyomon fogja követni.

Buzs László.

(Szeged.)

Az Ady-kérdés története (idézetekben). A felnőtt ifjúság számára összeállította Zsigmond Ferenc. Mezőtúr, 1928, 8°, 143 l. — A kötet minden valószínűség szerint a debreceni egyetemen tartott előadások summája. Zs. az elmérgesedett kérdésben nem óhajt véleményt hangoztatni, pláne állást foglalni: „Miaz a . . . kérdést tűzünk magunk elé, hogy az Ady-kérdés néhány vitás pontjának a geneziséét ismertessük meg az ifjúsággal úgy, hogy egymás mellett felsorakoztatjuk az idők folyamán fölmerült különféle véleményeket s bárkinek alkalmat adunk arra, hogy maga dönthessen affelől, melyik véleményt, melyik álláspontot tartja elfogadhatóbbnak“. Ezt a megígért objektívítást Zs. — tiszteletre méltó konzervatívizmusához való hűségese ragaszkodása mellett is — elég sikerrel tartja meg, mindössze az kifogásolható nála, hogy a „különféle véleményeket“, talán akaratlanul is, akként válogatja össze: a „felnőtt ifjú“ végül is kétségbe esik, hogy még az Ady mellett írók között sincs két ember, aki valamely kérdésben egy azon véleményen volna! Holott a dolog nem egészen így áll. A Makkai-Hatvány és Babits-Földessy ellentét kifejezése pl. (amikor pedig annyit

egyéb Ady-kérdésben e gy véleményen vannak a szembeállított kritikusok) torzító tülkönként hat az olvasóra. Hiában: nehéz Adyról objektíven írni. Még a mások írásából idézeteket összeállítani is nehéz.

Ady Lajos.

(Debrecen.)

A magyar helyesírás szabályai. Hivatalos kiadás. Ujabbán átvizsgálta. 1922 máj. 29.-i összes ülésen elfogadta és kiadta a Magyar Tudományos Akadémia, valamennyi iskolára kötelezővé tette a Vallás- és Közoktatásügyi Miniszternek 1922 október 11.-én 4250. elnöki szám alatt kelt rendelete. Harmadik kiadás (bővített szó- és tárgymutatóval). Budapest, 1927. 12°. 95 l. — Az Akadémia új helyesírása nemcsak azt a közismert újítást tartalmazza, hogy a cz-ből most már véglegesen elhagyja a z-t, hanem két új betű bevezetését is. Ez a két új betű a ch és az x, amelyet végre-valahára a magyarosan írt idegen szavakban is használni kell. Ilyenformán megszűnik az „anarchia“ (anarchia), amellyel a Budapesti Hírlap és majmolói mázolták „egzotikussá“ (exotikussá) helyesírásunkat.

Társadalomtudomány. A Magyar Társadalomtudományi Társaság folyóirata, szerk. Heller Farkas és Bibó István közreműködésével Szombathely György. Bp., 1927. 6—8. sz. — Mártonffy Károly cikkéből: „A szellemet és a lelket nem szabad és nem lehet mechanizálni és technizálni. A jellembeli és lelki tulajdonságokat, amelyek in ultima analysi mégis a motorikus erőt minden emberi vállalatnak, némi lehet megszerezni a legtechnikétebb technika segítségével sem. Lindbergh kapitányt sem a technika, az a gyönyörű alumínium gép lendítette át az óceánon és tartotta 33 órán át a jéghideg levegőben, hanem a hatalmas lelkiereje“.

Magyar Közigazgatás. Közigazgatási Hetilap. Szerk. Némethy Károly. Ruiffy Pál és Némethy Imre. Bp., 1927. szept. 4. — Mártonffy Károly cikkében olvassuk: „Mussolini mondja: A mi eszménk 1789-nek, a liberalizmusnak teljes és tökéletes tagadása. A világ a gépek korszaka felé halad és ebből a korban az általános tömeguralom helyett a kevesek és válogatottak uralmának kell elkövetkeznie. Az új állam az egyenlőség helyett fegyelmet hirdet, a testvériség helyett munkát, a szabadság helyett pedig köteleességteljesítést és áldozatot . . . Oswald Spengler szerint: Ma a parlamentarizmusról a cezarizmushoz való átmenet korát éljük. A szemünk előtt megy végbe a demokráciának, liberális alkotmány-ideáloknak és mindannak a szétbomlása, amit a tizennyolcadik század az abszolút-állammal szembehelezett. A cezarizmus, mely ebben a században teljesen meg fog valósulni, a parlamentáris illúzióknak összeomlásában jelentkezik“.

Bethlen Gábor Kör (Kolozsvár—Szeged) kiadványai. Szerk. Budapest György. I. Dr. Varga Sándor: *A német diákság munkája.* Szeged, 1927. 12°, 17 l. — A kiadványsorozat legközelebbi programjában szerepelnek a következő munkák: A magyar protestantizmus föladatai (Imre Sándor); Kísérlet Ady megértésére (Jóó Tibor).

Melly József: *A vörhenykérdés különös tekintettel a székesfővárosi viszonyokra.* Bp., 1927. 4°, 131 l. (= Statisztikai közlemények, szerk. Illyefalvi I. Lajos.).

Magyar történelmi anekdoták, összegyűjtötte Zolnay Vilmos, sajtó alá rendezte Komáromi János. Bp., 1927. 8°, 185 l. — A kötetben olvassuk a következő és ma is aktuális anekdotát: „A felforgatók. Gyulai Pál mesélte többször ezt a derűs kis esetet. Virág Benedek 1820 táján egy ifjú bámulóival sétált egyszer a budai Dunaparton. A hajóhídon ugyanakkor két fiatalember tünt föl, amint Pest felől tartottak Budának. A két Kisfaludy volt: Sándor és Károly. Virág Benedek rájuk mutatott s így szólt aggodalmasan a famulusához: Nézze, öcsémuram, e fiatal külföldieskedőket! Ezek a vakmerő ifjú újtők írásaikkal tönkreteszik Magyarországot s felforgatják a világot. Finis Hungariae! És szent haraggal indult tovább“.

Minerva, szerkeszti Thienemann Tivadar. Pécs, 1927. 8° 141—281. l.

Komlós Aladár. *Az új magyar líra.* Budapest, é. n. (1927). 8°, 238 l. — „Arany László az első Nyugatjárt magyar, aki a Tiszaháton idegenül döbben rá honfitársai parlagiságára“. A könyvről folyóiratunk más helyén bővebben is megemlékezünk.